

Landskap: Småland Upptecknat av: Loren Rydstrom
 Härad: N. Vedbo Adress: Brodalen
 Socken: Viveda Berättat av: August Fröberg
 Uppteckningsår: 1925; inslämn. 1943. Född år 1835 i Viveda

Uppteckningen rör

Folkskolläroverläsningen 1847

Blodigkar mot sjukdomar.

Juldagen kunde man få se vem som
skulle dö under året.

Tiden för sädden.

"Gå i köket".

Få se och tala vid de döda.

Spöken, - hästen trästannade.

Maran.

"Gå vakegång"

Trollskott.

Helstbehovsbekräftelsen.

ACC. NR M. 9189

Boskaps innsynhus.
Kyrgränd om i badugården mot unda
makten.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. NR M. 9189:1.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Om P. M. Rydstrand, Virada Sockens förste friske Skoll.
År 1847 tillhörde Ljåntu, skulle han ha en lön av 53
riksdaler, 16 sk. hauer. För detta skulle han sedermera alla
sockens barer. Samtidigt skulle han för samma lön vara
skollare och organist. Församlingen ville även att Skollä-
raren skulle åtaga sig att vara kyrkostyrare för samma
lön. Detta gicks han dock inte med på.

Det frögades mycket efter på den tiden om Skollä-
raren var en verkligt gudfruktig person såväl att han gicks regel-
bundet till Källvanden. Kristendomskunskapen var det
viktigaste ämnet i Skolan.

I början av 1800-talet fängade man blodiglar som man använde till att sälja på folk, som hade laudväxte s. s. eller akad även mot andra sjukdomar.

Man fängade iglarna i ett diken eller en damm, lag dem med fingrarna eller med en sil s. dyl. och förvarade dem på en kurbel med vatten eller i en krukka, likaledes fylld med vatten. Vem som helst kunde inte med iglarna, utan det var särskilda personer, s. k. kloka, som hade hand om dem, och till dem fröts man gå, då man fått växt eller annat ont.

ACC. NR M. 9189:3.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Om man skulle till juldagen gick utan för
huden och lätade in genom fönstret, så kunde man
för se vilka personerna som där inne skulle dö under
året. Dessa skusade i så fall krossad. Men för att
kunna se detta, måste man ha varit alldeles lytt efter
salvadgången.

Ibland kunde man för se ett helt begravnings-
lag utgå från den gården, där någon under året skulle
dö.

ACC. N:R M. 9189:4.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Auguuds stika liden dā man skulle sē sin sād, sē
hade de gamle fēdij all det var bēst all sē have pē
mymanē, efter salus ordgāng.

Bōn skulle man sē i mdan. Det helts i ett ordspēk
sälunda.

"Sē lina bōn i nā, sē väsen baljarna mē.

Sē fort jorden lorkat upp om vären, kunde man
sē have. Det fiste ij vara fē lork utan skulle vara
"strökeram" i jorden, d. v. s. sē furlig all sādun kunde
go.

ACC. NR M. 9189:5.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

En fjorton dagar efter det nu skrivna fält ett barn,
skulle hon "gå i köket", d. v. s. hon skulle gå fram till
altaret i kyrkan, där prästen läste en bön över henne.
Detta måste hon gå för att barnet inte skulle bli ogud-
aktigt. Det varige ordet vännu ett loss till Gud för de
svära lidanden hon lyckligt genomgätt.

En person kunde också "läsa i köket" av prästen. Så
kallades det förhö som prästen anställdes mot en per-
son, som mycket svårt försyndat sig. Han kallades till
prästgården och fick då genomgå förhö och blev för-
manad att föra ett gudfruktigare levande.

ACC. N:R M. 9189:6

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

På 1800-talet började man allt mer kunde fö
se och tala vid de döda om man var på söndag
eller juldag gick till en kyrka. Man fick då i sig
något efter påskdagen och man måste säga sig
allt man i sin själva minnet på påsk. Måtte
man nu säga sig påsk det också dycker.

När man nu fick se de döda, så skulle man stå tyst
och inte säga sig om. Man fick själv i sig fråga de döda
något utan de skulle säga själva.

ACC. N:R M. 9189:7.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Spöket var mycket vanlig vid denna tid (1840-50).
När man var ute och körde på nätterna, kunde hästen skräm-
slausa och faktum man i egentlig sagg, så sig hästen och man
fick stå där ganska länge innan det försvann. När det
sedan gick bort, var hästen så genomfäst att det rann av
hann.

Nu i stället kunde "maran" komma på hästarna.
De blev de oroliga och slops med hovarerna i ett, tills de
var alldeles utkvälda. Man kallade det prästen för att
läsa över dem, så att "maran" skulle försvinna. I regel
gjorde det så också.

ACC. N.R. M. 9189: 8.

Folket i bygden (från 1830-50) var naturligen mycket
redligt. Äktenskapet hölls i hög gånstas mycket. Det
fanns sålunda några barn, födda utaför äktenskapet. De
det någon mistas gåif fannom så värlte nu sålunda kändes
mycket uppscude. Flickor, som fick barn utan att
vara gifte, blevo utskälda, då de köpfals folk, d. v. s. på
kaban eller auktioner. Det var omendels hjänte flickor, som det
händs så; de hade sålunda svart att få jolatan, ty ingen ville
ha dem. Oftast fick de lämna till barn till andra och flytta
långt bort till andra orter, då de inte voro kända.
De, som inte ville göra detta, fick "gå rotgång", d. v. s.
bli köd från gård till gård och arbeta för ingen ting.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

(om rocknen
tog hand om
barnet?)

ACC. N:R M. 9189:9.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

När en person hade fått "hallskoll" en sjukdom som bestod däri att personen ifråga blev mer eller mindre förvirrad till sina sinnen, ehuru inte riktigt sinnslöslig, skulle man smälta bly i elden och låta detta stelnas sedan i kallt vatten. Man använde då, att den form, som blyet antog, var formen god det halltyg, som användes den sjukas.

När man nu fått fram formen god detta steln, så hade det därmed icke längre någon makt med den sjukas. Han kunde få behålla sjukdomen någon tid, men blev sedan bra.

ACC. NR M. 9189:10.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Husbehovkränning var allmän vid 1830-50-talet.
Man kände särskilt mycket på kött. Efter varje kränning
skulle kränningen serveras och därvid blev ett ideligt suppen-
de vid den nya gärdens efter den andra.

Även kvinnor och barn skulle dricka på kränningen
och särskilt kvinnorna drack ibland ganska mycket.
Var det någon som inte ville dricka kränningen, så ansågs denna
för högfärdig och sämre än andra. Han ansågs på något
sätt för sämre än andra och fick inte ha något ord med
i laget, så någon riktigt sak skulle dryftas.

(1830-50)

ACC. N:R M. 9189: 11.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

På sommaru lovade man i stugarna, sålle ljöck-
ris i stugans alla håru samt stödde äru ljöckris på
golvet. Äru utåfö stugarna sålle man upp ljöckris-
kvastu eller mindre, hela ljöckar.

Vid Pingst och Midsonnan förtom det ofta att
man kläddu en häckriuda med ljöcklö på några gård.
Sedan åkte man i långa karavauer till någon kyrka
för att höra någon mycket god präst. När man kom
hem på kvällen blev det kallt och man dansade äru
i någon krets eller på en löstkrudad lög.

I stugorna hade man gärna som emmarum fukt
och rent. Under vintern var det dock kulligt, särskilt
under 1800-talets början, att man hade både höns och
kalvar inne i samma rum, där man både lagade mat,
ät och sov. Även de små barnen, som inte kunde gå, fanns
här och på golvet, kanske med en liten skal som lek-
kavare. Luktan var alltid, men köttens var så rusa
såväl att de inte kunde det.

ibland hade det som det blev mycket kallt
att man tog in en sagg i stugan och huser små grisar.
Det blev för kallt för dem i ladugården. Man gjorde då
en sagg och sätter en avskärmning i stugan och släppte där
grisarna, liksom de vänta vintern gått över.

(Etn: I: 1.)

ACC. NR M. 9189:13.

För att såla hel mal onda makter som villo
at kreatur i ladugården och skada dem, kunde man
liqist på värre fad teg på en arm i någon salig bukta.
Dessa grävde man så med i någon kala under lada-
gård. Det påslode skulle hjälpa mal att hall-
tyg.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV